

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Програма підтримує три режими:

1. Навчальний (система виводить повідомлення про помилки, може подаватися пояснення до завдання).

2. Штрафний (автоматично віднімаються бали за подання невірної відповіді, в цьому режимі можна пропускати завдання).

3. Вільний (є можливість подання відповіді на запитання в довільній послідовності).

Всі параметри тестування, завдання та зображення зберігаються в одному файлі тесту.

При наявності комп'ютерної мережі є можливість організації централізованого збору результатів тестування. Результати тесту виводяться на екран комп'ютера.

При правильному підборі матеріалу зміст тесту можна використовувати не тільки для контролю, але й для самостійного опрацювання матеріалу. Використання тестових завдань в автоматизованих навчальних програмах дозволяє студенту самостійно виявити прогалини в структурі своїх знань та докласти зусиль для їх ліквідації.

В таких випадках можна говорити про значний навчальний потенціал тестових завдань, використання яких стане одним з ефективних

напрямків практичної реалізації самостійної діяльності студентів.

Висновки. Отже, розвиток сучасних технологій значно спростив процес самостійної роботи студентів, використовуючи ту чи іншу комп'ютерну програму студент може оцінити самостійно набуті знання та полегшити процес їх отримання та засвоєння.

1. Бекреньова І.Л. Використання сучасних підходів у викладенні інформатики. – Харків, 2007. – 96 с.

2. Габруєв А.Л. Контроль знань. Тематичні атестації та тести / А.Л. Габруєв // Інформатика. – 2005. – №3.

3. Гуревич Р.С. Сучасні технології навчання / Р.С. Гуревич // Освіта України. – 2000. – №24.

4. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. – Полтава: АСМІ, 2004. – 174 с.

5. Овчаров С.М. Навчальні програмні засоби, методика їх створення та застосування / С.М. Овчаров. – Київ, 2000. – 114 с.

6. Подкова Р.С. Тести з інформатики / Р.С. Подкова. – Знання. – Київ, 2006. – 158 с.

7. Філоненко В.М. Використання тестових програм в навчальному процесі / В.М. Філоненко // Інформатика. – 2007. – №16. – 86 с.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2009

УДК 372.4

Наталія Грона, викладач Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу
імені І.Я. Франка

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті автор аналізує науково-дослідну діяльність студентів під час вивчення теми "Навчання грамоти" у курсі викладання методики української мови в початковій школі. Доводить думку, що завдяки скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки майбутнього вчителя можна глибоко дослідити будь-яку проблему, зокрема, шляхи реалізації змістових ліній навчання грамоти згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти у сучасному Букварі, авторами якого є М.С. Ващуленко та Н.Ф. Скрипченко.

Ключові слова: навчально-дослідницька діяльність, методичні задачі, навчання грамоти, змістові лінії Державного стандарту початкової загальної освіти, словникові слова, ейдетика, фонетичні асоціації.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної парадигми освіти свідчить, що ефективність навчального процесу студентів, який спрямований на розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя, цілком залежить від участі студента у різних

напрямках навчальної діяльності, зокрема у науково-дослідній роботі, яка створює необхідні умови для прояву і розвитку його (студента) пізнавальної і творчої активності. Мета цього виду діяльності, обов'язкової на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях, – формувати науковий світогляд, сприяти молодим дослідникам в

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

опануванні методології і методів наукового пошуку. Виконання науково-навчальної роботи у процесі навчальних дисциплін відбувається при оптимальному співвідношенні репродуктивних і творчих завдань, індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання, максимальному насиченні занять ситуаціями спільної творчої діяльності. Крім того, студенти з допомогою викладачів повинні набути умінь користуватися науковою, довідковою, методичною літературою. Отже, науково-дослідна робота студентів виступає ефективним засобом підвищення якості підготовки фахівців в умовах сучасності; є одним із засобів розвитку пізнавальної активності студента та вироблення у нього дослідницької поведінки. Виконання науково-навчальної роботи у процесі навчальних дисциплін відбувається при оптимальному співвідношенні репродуктивних і творчих завдань, індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання, максимальному насиченні занять ситуаціями спільної творчої діяльності. Особливо важливо, коли майбутній учитель через практичну діяльність усвідомлює зміст навчального процесу у школі. Таким чином, система професійної підготовки повинна бути спрямована на підготовку вчителя-дослідника нового типу мислення, якому притаманний високий динамізм, для якого головним є культ пошуку пізнання, а не лише культ знань. Серед факторів, що сприяють формуванню відповідних особистісних дослідника у процесі навчально-дослідницької діяльності студентів, виділяємо особистісно-діяльнісний підхід до навчання, проблемне навчання, діалогізацію навчального процесу, оптимальне співвідношення індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання.

У єдиній системі навчання і виховання, що склалася у нашій країні, важливе місце належить початковій ланці загальноосвітньої школи. Адже все, що закладається у цей період навчання, визначає в подальшому успішність формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

Серед предметів початкового шкільного курсу вирішальна роль у навчанні, вихованні і розвитку особистості належить рідній мові. Адже саме, від умінь і навичок з рідної мови (читати, запитувати і відповідати, розповідати, переказувати почуте й прочитане, висловлювати свої думки усно й письмово) залежатимуть успіхи школяра в оволодінні знаннями з усіх інших предметів, зростання його загального розвитку, підвищення культурного рівня, розширення кругозору. Таким чином, за висловленням відомого російського психолога Миколи Жинкіна, мова є “каналом розвитку

інтелекту”. Підвалини всього цього закладаються у першому класі під час “першого періоду науки” (К.Д. Ушинський) – навчання грамоти.

У час, коли паралельно зі школами державного типу з’явилася значна кількість приватних, авторських, Державний стандарт визначає необхідність засвоєння обов’язкового мінімуму змісту програми з навчального предмета. Наявність освітнього стандарту дає змогу створити на його основі ряд навчальних програм, які повинні обов’язково забезпечити досягнення кожним учнем того навчального змісту з предмета, який зазначений в освітньому стандарті. Процес навчання грамоти відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти має будуватися за визначеними в ньому основними змістовими лініями: лінгвістичною, комунікативною, соціокультурною (етнокультурологічною), діяльнісною.

Мета статті – показати, що ефективність науково-дослідної діяльності залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки студента, а це в свою чергу дозволяє глибоко дослідити будь-яку проблему, зокрема, шляхи реалізації вказаних вище змістових ліній у сучасному Букварі, авторами якого є М.С. Васьуленко та Н.Ф. Скрипченко.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістична (мовно-теоретична) змістова лінія спрямована на засвоєння школярами елементарних, але при цьому науково правильних знань про мову, про елементи її системи, набуття на основі цих знань практичних умінь, які на наступних етапах мовної освіти не повинні вступати в суперечність з новими, ширшими і глибшими, відомостями про мову. Мовні знання і вміння повинні бути підпорядковані основній, комунікативно-мовленнєвій лінії – розвитку в учнів орфоепічних, лексичних, граматичних і правописних умінь, що виявлятимуться в процесі говоріння, читання й письма. Сама природа опанування грамоти пов’язана насамперед з такими розділами науки про мову, як фонетика і графіка. Усвідомлене засвоєння учнями фонетичної і графічної мовної системи у їх взаємозв’язку є науковою, лінгвістичною основою цього процесу. Паралельно учні здобувають елементарні відомості і практичні вміння, пов’язані зі словом і реченням – наступними рівневими одиницями мови.

Комунікативна лінія, яка є основною в шкільній мовній освіті, передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу. З цією метою уроки навчання грамоти слід підпорядковувати розвитку й удосконаленню у школярів насамперед усних

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

видів мовленнєвої діяльності, якими вони вже частково оволоділи в дошкільному віці, а саме: слухання і розуміння почутого, діалогічного і монологічного мовлення. Паралельно першокласники набувають початкових умінь, пов'язаних з усним і писемним мовленням, – читанням уголос і мовчки та письмом – початковими графічними навичками письма.

Лінгвоукраїнознавча змістова лінія передбачає формування і розширення уявлень учнів про культуру українського народу, її особливості в різних регіонах України. Ця робота ґрунтується на відповідно дібраних текстах, малих фольклорних жанрах (приказках, прислів'ях, загадках, дитячих потішках, колискових, промовлянках, закликанках, скоромовках тощо), на спеціально дібраних групах слів, стійких виразах, притаманних українській мові, які використовуються насамперед у побутовому народному мовленні, пов'язаному зі спілкуванням з дітьми. Слід узяти до уваги, що треба приділити особливу увагу саме мовним аспектам проблеми, а не суто етнологічним. Йдеться про тлумачення значень слів і окремих стійких сполучень (фразеологізмів), поданих у букварі та навчальних посібниках з грамоти, доречне і використання їх дітьми в мовленні, у спілкуванні, в іграх та інших формах дитячої життєдіяльності.

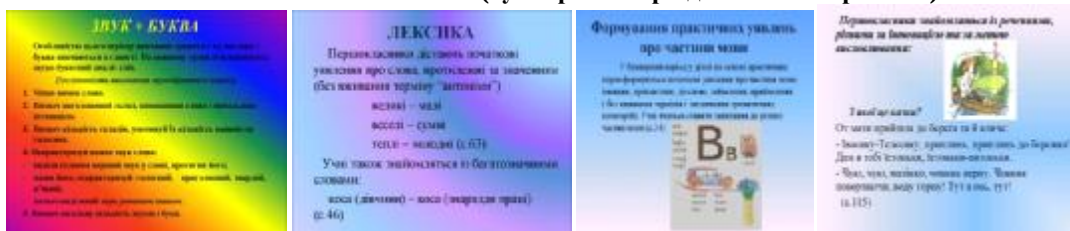
Студенти детально проаналізували, як реалізується лінгвоукраїнознавча змістова лінія у добукарній частині Букваря. Цікаво і змістовно проілюстрована тема "Українські народні казки". Адже практика доводить, що наші діти не зовсім обізнані з цим видом усної народної творчості. Діти мають змогу побачити на сторінці Букваря 8 українських народних казок, дати характеристику казковим персонажам, озвучити мову казкових героїв, передати їх звуконаслідувальні слова, емоції, почуття, звуковимову пов'язати з рухами, а це вже

розвиток кінестетичних відчуттів в учнів, що дуже важливо для формування навичок правильного, грамотного письма. Отже, казковий світ української народної казки у добукарній частині Букваря показано багатогранно і він сприяє реалізації різних видів мовленнєвої діяльності.

Студенти дослідили, як учні на сторінках Букваря вчаться використовувати імена та по батькові у формі звертання (*Віталіку, Євгенку, Михайлику*), *зменшено-пестливі імена дітей: Полінка, Павлик, Семенко, Гнатик, Христинка, Андрійко, Михайлик*. Поповнюється значною мірою словник дітей антропонімами (іменами та прізвищами), топонімами (назви населених пунктів, гір, річок). Слід зазначити, що у Букварі представлені усі стилістичні групи лексики: загальноповсякденна, суспільно-політична, виробничо-професійна, специфічно-побутова, науково-термінологічна.

Як уже зазначалося, діяльнісна лінія має пронизувати всі три попередні змістові лінії. На доступному першо-класникам мовному (фонетичному, графічному, лексичному, граматичному, словотвірному) матеріалі у процесі всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності в учнів формуються й удосконалюються такі важливі розумові дії, як аналіз і синтез, порівняння (зіставлення схожих і відмінних мовних одиниць), предметів і явищ навколишньої дійсності), класифікація, групування, формулювання сильних висновків тощо. Свої дослідження студенти представили у вигляді презентацій, які відображали реалізацію основних змістових ліній Державного стандарту початкової загальної освіти. Студенти дослідили, де найбільш яскраво вони виражені у добукарний, букварний, післябукварний період навчання грамоти. Проілюструємо деякі з них.

Лінгвістична змістова лінія(букварний період навчання грамоти)

Комунікативна змістова лінія

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реалізується лінгвістична змістова лінія, зокрема, орфографічний аспект слова і під час засвоєння списку слів, вимову і написання яких школярі відповідно до програмних вимог повинні запам'ятати.

- 1 клас: *бабуся, бджола, виразно, влітку, ворота, гумка, танок, ґрунт, гудзик, джміль, дзига, дзьоб, дідусь, загадка (і загадка), зозуля, ім'я, їжак, квартира, Київ, лелека, лінійка, лялька, новий, олень, олівець, папір, парасолька, подруга, посередині, Україна, українська, фартух, цукерка, цукор, яр* [6, 31].

Написання таких слів переважно не можна пояснити правилами сучасного правопису, оскільки воно склалося історично. Вправи і завдання мають носити різносторонній характер і звертається увага передусім до лексичного значення слова. Якщо учень зустрічає слово вперше, не знає його значення, не вміє його правильно вимовляти, то і на письмі не передасть його правильно. Тому в основі роботи над правописом таких слів, крім традиційних вправ, належне місце повинні займати вправи творчого характеру, які б активізували роботу учнів на уроці. Основою вивчення таких слів є запам'ятовування, тому необхідно розвивати в учнів всі види пам'яті: слухову, зорову, емоційну, тактильну. Разом з цими актуальними залишається завдання, як зробити цей процес цікавим, пізнавальним.

Кожен студент працював над створенням "енциклопедії" словникового слова, зокрема, тлумачив лексичне значення слова, звертався до джерел походження слова; його поєднання з іншими словами; підбирав спільнокореневі слова; синоніми, антоніми, омоніми; відшукував речення, тексти, фразеологізми, прислів'я, приказки, скоромовки, у яких зустрічалося слово, а значення деяких слів пояснювали, застосовуючи технологію ейдетики. Ейдетика – наука, яка вчить запам'ятовувати інформацію через світ образів. Учні завдяки своїй яскравій дитячій уяві можуть швидко і надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. А головне – таке навчання, яке

ґрунтується на грі та фантазії, зовсім не обтяжує дитину, навпаки – переключає її на діяльність іншої півкулі, а отже – дитина відпочиває. До того ж, застосовуючи методи ейдетики, ми підключаємо інші відчуття: слухові, тактильні, рухові, нюхові і навіть смакові! Таким чином, відбувається розвиток усіх видів пам'яті і, як наслідок, ефективність навчання покращується.

Презентація словникового слова *гумка*.

Пропонуємо ейдетичні образи інших словникових слів, які створили студенти.

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Для того, щоб орфографічний образ словникових слів міцно закріпився в пам'яті, студенти працювали над створенням фонетичних асоціацій, в основу яких покладено вдалий підбір співзвучних асоціацій для запам'ятовування словникового слова.

Бабуся – *бабця* рве *кульбабку*.

Бджола – родичка *джмеля*.

Джміль – *бджоли* пригостили *джемом*.

Лелека – *ледь* полетів *лелека*.

Україна – наша *країна*.

Розв'язання методичних задач у малих групах розвивало здібність до практичного аналізу, надавало навичок аргументації своєї точки зору. Наприклад:

1) *Учитель на початку уроку навчання грамоти (читання) повідомив першокласникам,*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

що вони сьогодні познайомляться з новою буквою “ne” і показав її. Як би ви організували початок уроку?

2) На уроці вивчення букви “em” (Мм) учитель використав для ознайомлення з її звуковим значенням слово “мама”. Як ви оцінюєте добір учителем мовного матеріалу? Відповідь обґрунтуйте. Наведіть приклади слів для виділення звука [m].

3) Працюючи за букварем, першокласники часто змішують звуки й букви. На уроках можна почути такі висловлювання дітей: “Надрукую звук [т]. У слові чую букву “es”. “Зе” – це дзвінка приголосна буква та ін. Яку роботу необхідно проводити вчителю, щоб з самого початку навчання грамоти попередити змішування учнями понять “звук” і “буква”?

4) При виконанні звуко-буквеного аналізу слова “маяк” учень висловив таку думку: “Буква я дає 2 звуки [й] і [a]. Звук [й] м’який, тому що ... і зупинився. Продовжіть міркування учня.

5) При поясненні звукового значення букви ю учитель спочатку пояснив, у якій позиції буква ю дає один звук, а потім два. Чи в правильному порядку пояснив учитель звукове значення букви ю?

6) При виконанні звуко-буквеного аналізу слова “віз” учень висловив таку думку: “Буква в дає звук [в2], він м’який”. Учитель виправляє: “Цей звук пом’якшений”. Чи доречне виправлення вчителя?

7) Як і з наведених нижче слів можуть бути запропоновані для звуко-буквеного розбору в кінці 1 класу, а які ні? Чому? Пальто, пальці, виходити, прийшла, життя, колосся, квітень, зайчик, буря, в’юн, ягода.

8) Урок навчання грамоти (письмо) учитель розпочав із демонстрації зразка виучуваної букви. Як би ви організували початок уроку?

Звертали увагу студентів на те, що початковий курс рідної мови, а період навчання грамоти особливо, є в повному розумінні початковим. І тут у вимогах до першокласників треба знайти розумну міру, яка співвідносилася б з віковими можливостями дітей. Адже такий складний у мовознавстві розділ, як “Фонетика і графіка”, не закінчується одночасно з періодом навчання грамоти, а тільки розпочинається. Практична мовленнєва спрямованість початкового навчання полягає і в тому, що контролюватися мають не стільки знання про мову, скільки мовні і

мовленнєві вміння. Наголошували на тому, що нова програма з рідної мови для 1 класу високотехнологізована: її зміст, власне, й складається з детального переліку тих мовних і мовленнєвих умінь, які учні мають опанувати в період навчання грамоти. В узагальненій формі ці вміння сформульовані в основних підрозділах програми, а в конкретній, на що вчитель має орієнтуватися в повсякденній навчальній професійній діяльності, вони подані в тому переліку, який вимагається від учнів на кінець першого року навчання.

Висновки. Освітні технології, запроваджені у процесі викладання методики української мови у початковій школі, повинні забезпечувати не лише отримання майбутніми вчителями початкових класів повноцінної якісної освіти, але й професійної компетентності в галузі філології, методики, оволодіння культурою мислення, потребу в постійному оволодінні новими знаннями, використовуючи бібліотечні фонди, комп’ютерну й аудіовізуальну техніку. Майбутній учитель повинен вміти озброїти учнів системою ґрунтовних знань. Бо ще К.Д. Ушинський застерігав, що робота вчителя полягає у тому, щоб запобігати помилкам, а не виправляти їх.

1. Вашуленко М.С. Підручник для 1 класу / М.С. Вашуленко, Н.Ф. Скрипченко. – К.: Освіта, 2007. – 143 с.

2. Вашуленко М.С. Післябукварик: [навчальний посібник з рідної мови для 1 кл.] / М.С. Вашуленко, В.О. Науменко, М.Д. Захарійчук. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 112 с.

3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі / Вашуленко М.С. – Київ: Освіта, 2006. – С. 45 – 95.

4. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – № 1. – С. 28 – 41.

5. Мовчун Ф.І. Етимологізація слова як засіб формування інтересу молодших школярів до української мови: дис... кандидата пед. наук: 13.00.02. / Мовчун Феодосія Іванівна. – К., 2000. – 249 с.

6. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1 – 4 класи. – К.: Початкова школа. – 2006. – С. 7 – 59.

7. Ушинський К.Д. Собр. соч. М.-Л., Изд-ство АПН РСФСР, 1949, т.6.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2009